

Долгополова М. О.,
*аспірантка кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА У СВІТІ

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF BANKRUPTCY PROCEDURES IN THE WORLD

Стаття присвячена аналізу адміністративно-правового регулювання процедур банкрутства в Україні та інших країнах. Зосереджуючись на основних принципах та механізмах функціонування, автори виявляють проблеми, які перешкоджають ефективності державної політики в цій сфері в Україні. Недосконалість законодавства, обмежений обсяг уваги держави до процесів відновлення платоспроможності боржників та існування протиправних дій, що сприяють ліквідації підприємств, визначено як ключові причини. Розглядаючи банкрутство з соціальних та економічних позицій, наведено позитивні та негативні наслідки ліквідації боржників. Застосування законодавства щодо банкрутства в різних країнах світу, особливо в країнах з розвинутою ринковою економікою, демонструє два основних підходи: прокредиторський та проборжниковий. На основі аналізу зарубіжного досвіду, автори пропонують рекомендації щодо поліпшення системи банкрутства в Україні з метою захисту інтересів як кредиторів, так і боржників, а також стимулювання економічного зростання. Здійснюючи порівняльний аналіз, автор досліджує ключові аспекти законодавства та практики, визначаючи їхні впливи на ефективність та стабільність фінансових систем. Автор досліджує основні аспекти законодавства та практики, пов'язані з процедурами банкрутства, включаючи роль суду, процес призначення ліквідаторів або адміністраторів, критерії оголошення банкрутства, терміни та умови відновлення фінансової стабільності підприємств. Шляхом порівняння систем банкрутства у різних країнах, стаття виявляє переваги та недоліки кожної моделі, а також визначає ключові аспекти, які можуть бути використані для поліпшення системи банкрутства в Україні. На основі аналізу, автор розробляє рекомендації для подальшого розвитку та удосконалення системи банкрутства в українському законодавстві.

Ключові слова: банкрутство, адміністративно-правове регулювання, міжнародний досвід, боржник, керівник, підприємство.

The article analyzes the administrative and legal regulation of bankruptcy procedures in Ukraine and other countries. Focusing on the basic principles and mechanisms of functioning, the authors identify the problems that impede the effectiveness of state policy in this area in Ukraine. Imperfection of legislation, limited attention of the state to the processes of restoring the solvency of debtors and the existence of illegal actions that facilitate the liquidation of enterprises are identified as key reasons. Considering bankruptcy from a social and economic perspective, the author outlines the positive and negative consequences of debtor liquidation. The application of bankruptcy legislation in different countries of the world, especially in developed market economies, demonstrates two main approaches: creditor and debtor. Based on the analysis of foreign experience, the authors offer recommendations for improving the bankruptcy system in Ukraine in order to protect the interests of both creditors and debtors, as well as to stimulate economic growth. Through a comparative analysis, the author examines the key aspects of legislation and practice, determining their impact on the efficiency and stability of financial systems. The author examines the main aspects of legislation and practice related to bankruptcy procedures, including the role of the court, the process of appointing liquidators or administrators, the criteria for declaring bankruptcy, and the terms and conditions for restoring financial stability of enterprises. By comparing the bankruptcy systems in different countries, the article identifies the advantages and disadvantages of each model and identifies key aspects that can be used to improve the bankruptcy system in Ukraine. Based on the analysis, the author develops recommendations for further development and improvement of the bankruptcy system in Ukrainian legislation.

Key words: bankruptcy, administrative and legal regulation, international experience, debtor, manager, enterprise.

Постановка проблеми. В Україні та інших країнах виникають серйозні проблеми у сфері адміністративно-правового регулювання процедур банкрутства, які впливають на ефективність системи функціонування ринкової економіки. Недосконалість галузевого законодавства,

обмежений обсяг уваги держави до процесів відновлення платоспроможності боржників, а також протиправні дії, що сприяють ліквідації підприємств, створюють значні перешкоди для досягнення мети – забезпечення відновлення платоспроможності боржників та максимального відшкодування кредиторів. Таким чином, постає необхідність у проведенні аналізу та порівняльного дослідження адміністративно-правового регулювання процедур банкрутства в Україні та інших країнах для виявлення ключових проблем та розробки рекомендацій щодо поліпшення системи банкрутства з метою забезпечення стабільності ринкової економіки та захисту інтересів всіх зацікавлених сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Л.С. Козак, О.В. Федорук., Ю.В. Чорна, І.П. Голосніченко, В.М. Малиновський, Л.В. Сенченко, Ю.П. Битяк та інші видатні науковці вивчають тему адміністративно-правового регулювання процедури банкрутства в Україні та інших державах, надають окремі пропозиції для покращення цієї галузі державного регулювання. Проте система банкрутства в Україні виявляється неідеальною з ряду причин, що потребують подальших досліджень і вдосконалення. Аналіз показує, що існують недоліки у галузевому законодавстві, обмежена увага з боку держави до процесів відновлення платоспроможності боржників та недостатнє управління кризовими ситуаціями.

Мета полягає в проведенні порівняльного аналізу адміністративно-правового регулювання процедур банкрутства в Україні та інших країнах з метою виявлення ключових проблем та розробки рекомендацій для поліпшення системи банкрутства. Ця робота спрямована на з'ясування недоліків та визначення найбільш ефективних підходів у регулюванні процесів банкрутства, що дозволить забезпечити відновлення платоспроможності боржників та максимальне відшкодування кредиторів. Такий аналіз допоможе виявити перешкоди та можливості для удосконалення законодавства та адміністративних процедур у галузі банкрутства, сприяючи стабільності ринкової економіки та захисту інтересів усіх учасників економічних відносин.

Виклад основного матеріалу. Процедура банкрутства є суттєвим аспектом функціонування ринкової економіки у будь-якій

країні. Ефективне регулювання цих процедур визначається системою юридичних та адміністративних механізмів, спрямованих на відновлення платоспроможності боржника та найбільш повне задоволення вимог кредиторів [1, с. 283]. У даному дослідженні ми проводимо порівняльний аналіз адміністративно-правового регулювання процедур банкрутства в Україні та інших країнах, зосереджуючись на основних принципах та механізмах їх функціонування. На сьогоднішній день державна політика у сфері банкрутства в Україні вважається недостатньо ефективною через ряд причин, серед яких слабка розвиненість галузевого законодавства, обмежений інтерес держави до процесів відновлення платоспроможності боржників, а також незаконні дії, які спричиняють ліквідацію великої кількості підприємств.

Оцінюючи банкрутство з соціальних та економічних позицій, ми визнаємо, що ліквідація боржників, яка є фінальним етапом процедури банкрутства, має як позитивні, так і негативні наслідки. Інститут банкрутства використовується у більшості країн світу з метою відновлення фінансової стабільності суб'єктів господарювання, сприяючи тим самим оздоровленню економічних відносин та підвищенню життєвого рівня населення.

У світі, де ринкова економіка розвинена, можна виділити два основні аспекти законодавства щодо банкрутства: прокредиторський та проборжниковий. Вибір конкретного напрямку процедури банкрутства у кожній країні зазвичай базується на балансі макро- та мікро-регулювання економічних відносин [4, с. 290]. Для формулювання конкретного алгоритму дій законодавця та органів виконавчої влади в Україні, необхідно провести аналіз підходів органів публічної влади окремих країн щодо регулювання економічних відносин через інститут банкрутства, який вважається кризовим інструментом.

Аналізуючи сучасні системи банкрутства, рекомендується зосередитися на дослідженні Ю. Чорної [6, с. 13], яка провела класифікацію світових систем банкрутства за різними критеріями та проаналізувала сучасні тенденції розвитку права неплатоспроможності та банкрутства. Розрізнення моделей банкрутства ґрунтується на історичному розвитку відповід-

ного законодавства у межах держави або певного регіону, при цьому використовуються різні критерії. Наприклад, при класифікації "крайніх моделей" законодавства про банкрутство виділяють проборжникові та прокредиторські моделі, які спрямовані на захист інтересів боржника або кредиторів відповідно. Інша класифікація включає три основні моделі законодавства про банкрутство. Наприклад, німецька модель, запропонована М. Бальцем, спрямована на максимальний розподіл активів боржника і має ознаки прокредиторського підходу. Англійська модель, відповідно до англійської системи, націлена на розподіл активів боржника та захист системи кредитування, але також має елементи реабілітаційних процедур. Американська та французька моделі, віднесені до третьої групи, прагнуть не лише до ефективного розподілу майна боржника, але й до виконання макроекономічних функцій, зокрема, збереження ефективного функціонування економіки загалом.

Нормативне регулювання процедур банкрутства є досить розгалуженим. В більшості країн це охоплює цілу сукупність нормативно-правових актів, які регулюють окремі аспекти процедур. Наприклад, у Великій Британії діє *Insolvency Act* – Закон про неспроможність (із змінами 2020 року) та *Insolvency Rules* – Правила про неспроможність (1986 року). Згідно з правовими актами Великої Британії, процедура банкрутства може відноситися до фізичних та юридичних осіб. У справі банкрутства фізичної особи супроводжується "офіційним керівником", який діє в межах Служби неплатоспроможності та призначається судом, якщо арбітражний керівник не буде призначений. Арбітражний керівник може виконувати роль: – керівника у справах банкрутства особи; – наглядача у добровільній угоді компанії або індивідуальному добровільному договорі (договір між боржником і кредиторами про порядок погашення заборгованості); – ліквідатора, якщо компанія ліквідується, а її активи розпродані; – ліквідатора, адміністратора або адміністративного ліквідатора. Підставами для банкрутства фізичної особи можуть бути непогашені заборгованості та борг у розмірі £5000 або більше, порушення умов Індивідуального добровільного договору (IVA) або подання недостовірної інформації для отримання IVA.

Після винесення рішення про банкрутство фізичної особи вона отримує копію постанови про банкрутство; її активи можуть бути використані для погашення боргів; вона повинна дотримуватися обмежень щодо банкрутства, встановлених законодавством; її особисті дані опубліковуються в Реєстрі неплатоспроможності фізичних осіб. Банкрутство юридичної особи (*Winding Up*) відбувається через процедуру примусової ліквідації, яка може бути ініційована у разі: – неможливості компанії сплатити свої борги у розмірі £750 або більше; – згоди 75% акціонерів (за вартістю часток) на ліквідацію компанії судом. Згідно з Законом про банкрутство, Високий Суд має право розглядати справи про банкрутство будь-якої компанії, зареєстрованої в Англії та Уельсі.

У Сполучених Штатах Америки діє Банкрутний кодекс США (розділ 11 Кодексу США, або ж Звід законів США), Федеральні правила процедури банкрутства та правила практики і процедури, що прийняті окремими судами з питань банкрутства. Практика вирішення проблем неплатоспроможності в Сполучених Штатах відрізняється високорозвиненим механізмом, що був встановлений ще в XVIII столітті, коли Конституційні Збори США дозволили Конгресу приймати законодавство, що регулює відносини між боржниками і кредиторами. Нинішнє американське законодавство про банкрутство включає Банкрутський кодекс (1979 р.), який є основним правовим актом у цій сфері. Основною метою цього кодексу є надання допомоги боржнику у звільненні від частини боргів та збереженні підприємства від ліквідації. У відміну від України, процедура банкрутства в США частіше ініціюється самим боржником. Банкрутський кодекс передбачає різноманітні заходи, які можуть бути застосовані до боржника, такі як реструктуризація боргів, погашення боргів або ліквідація, з метою реабілітації та відновлення підприємства. Американське законодавство про банкрутство більше орієнтоване на захист прав боржника, на відміну від українського. Банкрут може бути визнаний тільки в США та підпадати під юрисдикцію цієї країни. Підставою для банкрутства може бути незабезпечений борг у розмірі 250 000 доларів США або заставлений борг на суму 750 000 доларів США.

У країнах Європейського континенту, таких як Федеративна Республіка Німеччина, головним законодавчим актом є Закон про неспроможність (*Insolvenzordnung*) від 1994 року, реформований у 2021 році. У Німеччині адміністративно-правове регулювання банкрутства базується на законах про інсолвентність (*Insolvenzordnung*), які встановлюють процедури банкрутства для фізичних та юридичних осіб. Суди призначають управителів (*Insolvenzverwalter*), які керують процесом ліквідації або реорганізації боржника. Правові та організаційні аспекти регулювання банкрутства в Німеччині детально розроблені, перш за все, у Законі "Про неспроможність". Згідно з нормами цього закону, банкрутство може бути оголошене у разі відсутності ліквідності (коли підприємство не може сплатити 90% своїх боргів) або для розірвання надмірної заборгованості (коли сума зобов'язань перевищує вартість активів підприємства). Для початку справи про банкрутство необхідний дворічний період негативної ліквідності. У випадку неможливості розплатитися з кредиторами, особа може подати заяву на ліквідацію. Федеральне міністерство юстиції, через свій відділ торгового та господарського права, відповідає за адміністрування процедур банкрутства в Німеччині. Відділ встановлює правові норми, пов'язані з підприємництвом, включаючи процедури банкрутства, і надає юридичні висновки щодо законопроектів і проектів постанов, що стосуються господарського, фінансового та податкового права. Німецька модель інституту банкрутства передбачає порушення провадження за ознаками неплатоспроможності та неоплатності боржника за ініціативою як самого боржника, так і кредитора. Боржник має 21 день на відновлення своєї платоспроможності або подання заяви до суду про відкриття провадження про банкрутство.

Французьке законодавство про неспроможність базується на основному законі – Книзі VI Торгового кодексу 1999 року та підзаконних нормативних актах. Італійська система законодавства про банкрутство складається з ряду законодавчих актів, включаючи Декрет від 16.03.1942 року № 276 "Про банкрутство" та його поправки. Серед європейських країн Франція відома своєю макроекономічною

стратегією впливу на ринкових суб'єктів. Законодавство Франції щодо банкрутства орієнтоване на проборжниковий підхід, який регулює економіку на рівні макроекономічних процесів. Це означає, що головна мета полягає у збереженні підприємства через розв'язання кризової ситуації, виконанні боргових зобов'язань перед кредиторами та збереженні робочих місць.

У Франції адміністративно-правове регулювання банкрутства ґрунтується на законах про санацію (*procédures de sauvegarde*) та ліквідацію (*liquidation judiciaire*). Суди призначають адміністраторів (*administrateurs judiciaires*), які виконують функції аналогічні до арбітражних керуючих в Україні [5, с. 17]. Один з нестандартних аспектів французького законодавства полягає у тому, що боржник, який зазнав фінансової неспроможності, повинен особисто звернутися до суду з письмовою заявою про початок процедури банкрутства. Крім того, законодавством встановлено короткий строк такої неплатоспроможності – 15 днів. Великий інтерес викликає система організаційних заходів у Франції, спрямованих на уникнення ліквідації підприємств-боржників. За словами Л. Козака, одним з найкращих методів реорганізації у процедурі банкрутства є здача підприємства в оренду з правом викупу на період до двох років, а серед ліквідаційних процедур – продаж підприємства як виробничої одиниці. Соціальний аспект проявляється також у визначенні пріоритету виплат: перевага надається виплаті заробітної плати персоналу підприємства-боржника, а не іншим категоріям кредиторів. Важливо відзначити, що у Франції на даний момент не існує інституційної системи адміністрування процедур банкрутства. Однак держава залишає за собою право визначати характер свого втручання у відносини між боржником та кредиторами.

Отже, суб'єктний склад інституту банкрутства в різних країнах включає боржника, кредиторів, арбітражного керуючого та суд. Однак конкретні вимоги до суб'єктного складу встановлюються національним законодавством [2]. Підстави для банкрутства та процедури, які застосовуються в межах конкретного провадження, визначаються відповідним національним законодавством.

Висновки. Ретельне вивчення та адаптація найефективніших практик може сприяти

покращенню системи банкрутства в Україні:

1. Зменшення адміністративних та юридичних бар'єрів для залучення до процесу більшої кількості боржників та кредиторів (скорочення строків, спрощення формалітетів, впровадження електронних систем подання документів).
2. Розвиток інших механізмів вирішення боргових проблем, таких як медіація або консенсусне угоди між боржниками та кредиторами, для уникнення ліквідації підприємств.
3. Забезпечення швидкого та ефективного розгляду справ

- про банкрутство в судах шляхом підвищення кваліфікації суддів та спеціалізації судових органів.
4. Введення стимулів для збереження підприємств шляхом надання підтримки відновленню фінансової стабільності та розвитку.
5. Здійснення інформаційних кампаній та освітніх заходів для боржників та кредиторів щодо їхніх прав та обов'язків у разі банкрутства.
6. Взаємодія з міжнародними організаціями та партнерами для адаптації найкращих міжнародних практик та стандартів у сфері банкрутства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берляч А.І. Адміністративне право України : [навч. посіб. для дист. навч.]. Київ : Ун-т «Україна», 2005. 472 с.
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#top>
4. Козак Л.С. Інститут банкрутства як невід'ємний елемент ринкової економіки / Л. С. Козак, О. В. Федорук. *Управління проєктами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2010. Вип. 7. С. 290–294.
5. Левшина Я. О. Відповідальність у процедурі банкрутства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донець. юрид. ін-т МВС України. Кривий Ріг, 2020. 20 с.
6. Чорна Ю. В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2018. 19 с.